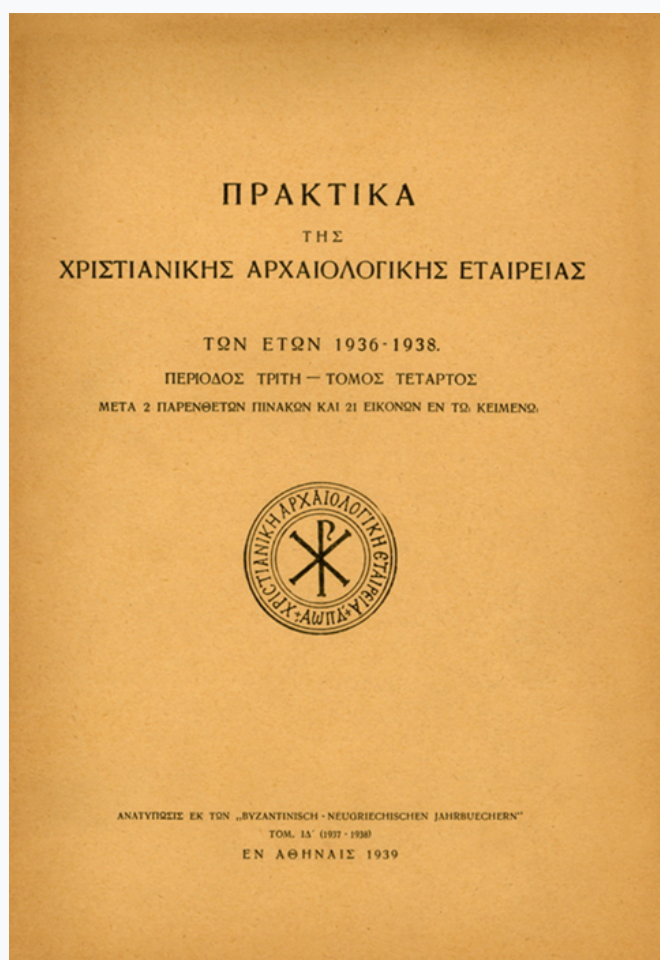

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 4 (1939)

Δελτίον ΧΑΕ 4 (1936-1938), Περίοδος Γ'

Η μετά της επισκοπής Αμυκλών ένωσις της πατριαρχικής εξαρχίας Τριπολιτζάς

Τάσος ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

doi: [10.12681/dchae.1427](https://doi.org/10.12681/dchae.1427)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ Τ. (2013). Η μετά της επισκοπής Αμυκλών ένωσις της πατριαρχικής εξαρχίας Τριπολιτζάς. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 4, 108-117. <https://doi.org/10.12681/dchae.1427>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Η μετά της επισκοπής Αμυκλών ένωσις της
πατριαρχικής εξουχίας Τριπολιτζάς

Τάσος ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

Δελτίον ΧΑΕ 4 (1936-1938), Περίοδος Γ' • Σελ. 108-117

ΑΘΗΝΑ 1939

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ὑπὸ

ΤΑΣΟΥ ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΥ.

Ἡ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΑΜΥΚΛΩΝ ΕΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΕΞΑΡΧΙΑΣ ΤΡΙΠΟΛΙΤΖΑΣ.

Ἀσυμφωνία ἐπικρατεῖ ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς σημερινῆς Ἀρκαδικῆς πρωτευούσης. Ἀληθεύει τὸ λεγόμενον, ὅτι ἡ σημερινὴ Τρίπολις συνωκίσθη ὑπὸ τῶν κατοίκων ἀρχαίων γειτονικῶν πολισμάτων; Δοθέντος τούτου, ποῖα ἀκριβῶς ἦσαν τὰ πολίσματα ἐκεῖνα; Ἐπειτα πόθεν τὸ ὄνομα Δροπολιτζά > Ὑδροπολιτζά > Τρίπολις; Γεγονὸς εἶναι πάντως, ὅτι ἡρειπωμένον φρούριον, ὀλίγα μετὰ τὴν ἄλωσιν ἔτη, Δροπολιτζά καλούμενον, ἀνῆκεν εἰς τοὺς Τούρκους¹. Ὅλως διάφορος εὔρηται παρὰ τοῖς Λήκ καὶ Πουκεβίλ² ἢ ἐκ τοῦ συνοικισμοῦ τριῶν πόλεων — Παλαιοῦ Μουχλίου, Νέου Μουχλίου, Μαντινείας — περὶ Τριπόλεως παράδοσις.

Τὸ ἔτος 1577 ἡ Ὑδροπολιτζά (ὡς παρητυμολογήθη ἐκ τοῦ ἢ Δροπολιτζά) προαχθεῖσα εἰς Πατριαρχικὴν ἐξαρχίαν, δίδεται τῷ Θεοδοσίῳ Ζυγομαλά³, πρωτονοταρίῳ καὶ ἐξάρχῳ πατριαρχικῷ. Ὄθεν ἐν σιγίλλῳ τοῦ 1581, ὑπὸ Ἱερεμίου Β' τοῦ ἀπὸ Λαρίσσης (πατριαρχοῦντος ἔτεσι 1580—1584 τὸ β') ἀπολυθέντι ὑπὲρ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου⁴, μετοχίου τῆς ἐν Μαντινείᾳ μονῆς Ἐπάνω Χρέπας, ἀποκειμένων δὲ ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς μονῆς ταύτης, ἡ Ὑδροπολιτζά ἀποκαλεῖται πατριαρχικὴ καὶ σταυροπηγιακὴ χώρα.

Περίεργως, ἐνῶ μεσοῦντος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἡ Τριπολιτζά θεωρεῖ-

1) Νίκου Α. Βέη, Ἡ Τρίπολις πρὸ τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος, (ἀνατύπωσις μετὰ προσθηκῶν ἐκ τοῦ ΙΗ' τόμου τῆς «Ἀθηνᾶς»). Ἐν Ἀθήναις 1907, σελ. 16. II. Γ. Ζεργλέντου, Ἡ μητρόπολις Ἀμυκλῶν καὶ Τριπολιτσαῖς καὶ αἱ Ἐπισκοπαὶ Πίσσης, Ἐξερῶν, Βελιγόστιδος. Ἐν Ἀθήναις 1921, σελ. 13.

2) W. M. Leake, Travels in the Morea, London 1830, vol. II, p. 336. F. C. H. Pouqueville, Voyage de la Grèce. Paris 1827, 2e ed. tom V, p. 276. Πρβλ. καὶ II. Γ. Ζεργλέντην, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 13, ἐνθα καὶ πλείοτέρα βιβλιογραφία.

3) E. Legrand, Notice biographique sur Jean et Théodose Zygomalas. Paris 1889, p. 50-51, 120-122. N. A. Βέης, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 17-18.

4) Τὸ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγ. Γεωργίου μετόχιον τῆς μονῆς Ἐπάνω Χρέπας, εἰς ἀπόστασιν μόλις 2 χιλμ. ἀνατολικῶς τῆς Τριπόλεως, ἀπέβη σήμερον θαυμασίον ἄλσος ἐκ ποικίλων καλλωπιστικῶν δένδρων, μερίμνη ὀλιγομελοῦς ἐπιτροπῆς, καὶ κυρίως τοῦ προέδρου αὐτῆς Κ. Εἰκοσιπεντάρχου, ὅστις συνέδεσε πρὸς τὸ ἄλσος αὐτὴν τὴν ζωὴν του.

ται ἡ πρώτη ἐν Ἀρκαδίᾳ πόλις, ἀξιοῦσα ὄνομα πόλεως ¹, παρεμπιπτόντως ὅλως ἀναφέρει περὶ αὐτῆς ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Μελέτιος λέγων, πλησίον Τριπολιτζᾶς, εἰς τὸν κάμπον Τριπολιτζᾶς, μεταξύ τῆς Τριπολιτζᾶς ² κλπ. Ἐν τούτοις ἡ πόλις προώδευε διαρκῶς, καταστᾶσα κατ' ὀλίγον μητρόπολις τῆς Πελοποννήσου, ὡς περὶ αὐτῆς ἀναφέρουσιν οἱ Δημητρίεις καὶ ἄλλοι Γεωγράφοι ³.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς βασιλευούσης, ἀρχαιότερα ἐν τῇ ἱεραρχικῇ τάξει τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν, θεωρεῖται ἡ ἐπισκοπὴ Ἀμυκλῶν, πρωτόθρονος οὕσα τῇ μητροπόλει Λακεδαιμονίας, ἐν ἔτει 1562 ⁴. Ἡ ἐπισκοπὴ Ἀμυκλῶν ⁵, ἐν Τεγεάτιδι κειμένη καὶ Ἀμυκλίου ⁶ τὸ πρῶτον ὀνομαζομένη, ἐξ οὗ τὰ μετὰ ταῦτα μεσαιωνικὰ φρούρια Νίκλι καὶ Μουχλί ⁷, εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1082, ὅτε προαχθεῖσιν εἰς μητρόπολιν τῆς ἐπισκοπῆς Λακεδαιμονίας καὶ ἀποσπασθείσης ἐκ τῆς μητροπόλεως Π. Πατρῶν, ἐπετράπη τῷ νέῳ μητροπολίτῃ νὰ ἀπαρτίσῃ «ἐπισκοπὰς τρεῖς, ἐκ τῶν ἐνοριῶν του, τὸ Ἀμύκλιον, τὴν τῆς Πίσσης καὶ τὴν τῶν Ἐξερῶν» ⁸, μολονότι ἐσφαλμένως ὁ Μητροπολίτης Μονεμβασίας ⁹ ἀναφέρει, ὅτι λόγῳ τῆς ἀποσπάσεως καὶ προαγωγῆς τῆς ἐπισκοπῆς Λακεδαιμονίας εἰς μητρόπολιν, ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τὸ Ἀμύκλιον ἐδόθη τὸ 1082 τῷ μητροπολίτῃ Π. Πατρῶν. Ἡ ἐπισκοπὴ αὕτη τοῦ Ἀμυκλίου διεδέ-

1) *Bernard Randolph*, *The present state of the Morea*. London 1869, 3d p. 11—12.

2) *Μελέτιον*, Γεωγραφία Παλαιὰ καὶ Νέα, ἐν Βενετίᾳ (1728 τὸ πρῶτον, ὑπὸ Ἀνθίμου Γαζῆ, τὸ β' 1807), τόμ. Β', σελ. 399, 400, 403.

3) *Δανιὴλ καὶ Γρηγορίου*, Γεωγραφία νεωτερικὴ, ἐρανισθεῖσα ἀπὸ διαφόρους συγγραφεῖς. Ἐν Βιέννῃ 1791, τόμ. Α', σελ. 115. *Διονυσίου Πύρρου*, Γεωγραφία μεθόδικὴ ἀπάσης τῆς οἰκουμένης, Ἐνετίσιν 1818, σελ. 178.

4) *Π. Γ. Ζερλέντης*, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 15, παρ' ᾧ καὶ βιβλιογραφία εὐρυτέρα.

5) Ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἀμυκλῶν τῆς Λακωνικῆς, τὸ ὄνομα ἔλαβεν ἡ ἐπισκοπὴ, ὡς διηγοῦντο οἱ διανοοῦμενοι τῆς Τριπολιτζᾶς εἰς τὸν Λήκ, περιηγθέντα τὴν Πελοπόννησον κατὰ τὰ πρῶτα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἔτη (πρβλ. *W. M. Leake*, ἐνθ. ἀνωτ. τόμ. Β', σελ. 114—115, πρβλ. καὶ τὰ σημειωθέντα ὑπὸ *B. Α. Μυστακίδου*, ἐν ταῖς Ἱστορικαῖς Εἰδήσεσι περὶ Κουρούτσεσμε, ἐν περιοδ. «Παρνασσός», τόμ. ΙΑ', ἐν Ἀθήναις 1887, σελ. 526 ὑποσημ.), ἂν καὶ Ἀμύκλαι δὲν ἐσφύζοντο ἐν Λακωνικῇ, καὶ ὃν χρόνον συνίστατο ἡ ἐπισκοπὴ Ἀμυκλίου. Πρβλ. καὶ *Π. Γ. Ζερλέντην*, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 3.

6) Χρονικὸν τοῦ Μορέως στ. 2028.

7) Πρὸ πάντων πρβλ. Ἀδ. Ἀδμαντίου, Τὰ Χρονικὰ τοῦ Μορέως, ἐν «Δελτίῳ Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας», τόμ. V', σελ. 630. Στ. Ν. Δραγούμη, Χρονικῶν τοῦ Μορέως Τοπωνυμικά-Τοπογραφικά-Ἱστορικά. Ἐν Ἀθήναις 1921, σελ. 101 κέξ.

8) *Miklosich - Müller*, *Acta et diplomata Graeca medii aevi sacra et profana*, Vindobonae 1860, tom. I, p. 216—221. Περ. Γ. Ζερλέντης, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 3.

9) *Δωροθέου Μονεμβασίας*, Βιβλίον Ἱστορικὸν περιέχον ἐν συνόψει διαφόρους καὶ ἐξόχους Ἱστορίας. Ἐνετίσι 1798, σελ. 393.

χρη την σχολάζουσαν παλαιάν ἐπισκοπὴν τῆς παρακμασάσης Τεγέας, ἥς γνωστὸς ἐπίσκοπος Ὡφέλιμος, ἐν ἔτει 451, μετέσχε τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ὀρίσας ὑπέγραψε ¹.

Παρά τῷ Π. Ζερλέντη ² ἀναφέρεται γνωστὸς ἐπίσκοπος Ἀμυκλῶν Νικόλαος ὁ Μουζάλων, ὑπερμεσοῦντος τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Ἐκ σημειώματος ἐν τῷ κώδικι τῆς ἐν Γορτυνίᾳ μονῆς Προδρόμου — περὶ ἧς προσεχῶς ἔσται μοι ὁ λόγος — ἀναφερομένου εἰς σχετικὴν περὶ ἀνεγέρσεως καὶ ἀνιστορήσεως τοῦ ναοῦ τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ ἐπιγραφὴν, ἐν τινι σπηλαίῳ πλησίον τοῦ χωρίου Ἀτσίχολος ἐν τῷ τ. δῆμῳ Γόρτυνος, ἀνευρίσκομεν ἀρχιερέα Ἀμυκλῶν Ματθαῖον ³, ἔτει ΑΤΠΣ' (1386), ὃν κακῶς ὁ Τ. Κανδηλῶρος ⁴ ἐκλαμβάνει ὡς ἀρχιερέα Αἰμυαλῶν, ἀφοῦ ἡ παρὰ τὴν Δημητσάναν μονὴ τῶν Αἰμυαλῶν, ἀπὸ τοῦ 1608 ἰδρυθεῖσα, οὐδεμίαν θέσιν ἐν προκειμένῳ εἶναι δυνατόν νὰ ἔχη.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1593 καὶ 1594 συναντῶμεν ἐπίσκοπον Ἀμυκλῶν Θεοδόσιον τὸν γέροντα, διὰ γραφῆς προσμαρτυροῦντα τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχεῖῳ Κωνσταντινουπόλεως τὴν παλαιάν τῶν ἐν τῇ ἐπισκοπῇ αὐτοῦ μονῶν Βαρσῶν καὶ Γοργοπηγικοῦ σταυροπηγιακὴν ἀξίαν. Ὅθεν, ἔτει 1593, ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ Β' ὁ ἀπὸ Λαρίσσης (1586—1594, τὸ γ' κατέχων τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον) ἀπέλυσε γράμμα σιγίλλιδες, κατοχυρωτικὸν τῆς σταυροπηγιακῆς ἀξίας τοῦ καταγωγίου τῶν Βαρσῶν, σφωζόμενον ἐν τοῖς ἀρχείοις αὐτοῦ, ἔτει δὲ 1594, μηνὶ Μαΐῳ ὡσαύτως, γράμμα κατὰ πάντα ὅμοιον ὑπὲρ τῆς μονῆς Γοργοπηγικοῦ, ἀποκείμενον ἤδη τῇ Ἑθνικῇ τῶν Παρισίων Βιβλιοθήκῃ ⁵.

Μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἡ ἐπισκοπὴ Ἀμυκλῶν καὶ ἡ πατριαρχικὴ ἐξαρχία Ὑδροπολιτζᾶς βαδίζουσιν ἴδιον δρόμον, ἂν καὶ ἐν Τριπόλει ἀείποτε εἶχεν ἐγκαταστήσει ὁ Ἀμυκλῶν τὴν ἑδραν του ⁶. Κατὰ Φεβρουάριον ὅμως τοῦ 1749, ἡ Πατριαρχικὴ ἐξαρχία Ὑδροπολιτζᾶς ἐνοῦται μετὰ τῆς μητροπόλεως Χριστιανουπόλεως, ἐξ ἧς ἀποσπᾶται πάλιν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1763, ἀποτελέσασα ἰδίαν ἀρχιεπισκοπὴν,

1) Ἐν τῷ μουσεῖῳ Τεγέας σφωζομένη ἑλλιπὴς ἐπιγραφὴ μέμνηται τοῦ γεγονότος, περὶ ἧς ἰδὲ πρὸ πάντων Νίκων Α. Βέην, ἐν Bulletin de Corresp. Hellénique, τόμ. ΛΑ' (1907) σελ. 381. Πρβλ., Π. Γ. Ζερλέντην, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 3—4 καὶ Ν. Δ. Μοραΐτην, Ἱστορία τῆς Τεγέας. Ἐν Ἀθήναις 1932, σελ. 237.

2) Ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 16.

3) Ὁ χαράξας ἐν τῷ κώδικι τῆς μονῆς τὰς γραμμὰς ταύτας ἡγούμενος Καλλίστρατος Συναδινός, ὑποσημειοῖ ὅτι ὁ Ματθαῖος ἀναφέρεται καὶ εἰς τοὺς κίονας τῆς ἐν Μυστρᾷ μητροπόλεως ὁ Ἄγ. Δημήτριος. Ἀτυχῶς δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἐπαληθευθῇ ὕφ' ἡμῶν ἡ πληροφορία.

4) Τ. Χ. Κανδηλῶρον, Ἱστορία τῆς Γορτυνίας. Ἐν Πάτραις 1898, σελ. 95—96.

5) Ἐξεδόθη ἐκ Παρισίων κωδίκων ὑπὸ Διον. Α. Ζακυνθοῦ, ἐν περιοδ. «Ἑλληνικά», τόμ. Β' (ἐν Ἀθήναις 1929) σελ. 133—134.

6) W. M. Leake, ἐνθ. ἀνωτ., τόμ. Α', σελ. 114—115. Περ. Γ. Ζερλέντης, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 14.

αίτησει τῶν κατοίκων αὐτῆς ¹. Μετὰ ἐξαετίαν, ἐνωθεῖσα μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς Ὡλένης, προήχθη εἰς μητρόπολιν, ἥτις ἐπὶ βραχὺ διάστημα διετηρήθη, διότι ἡ Ὑδροπολιτῆς ὑπήχθη ὑπὸ τὴν ἐπισκοπὴν Ἀμυκλῶν, ἐξ ἧς ὁμως ταχέως ἀπεσπάρθη, ἀπαντῶσα τὸ 1772 ἡνωμένη μετὰ τῆς μητροπόλεως Χριστιανουπόλεως ².

Κατὰ τὴν ἀτυχῆ ἐπανάστασιν τοῦ Ὁρλώφ (1769), ἡ Πατριαρχική ἐξουχία Ὑδροπολιτῆς ἐτέλει, ὡς ἐλέχθη, ἡνωμένη μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς Ὡλένης. Ὁ ἐπίσκοπος Ὡλένης καὶ Ὑδροπολιτῆς, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα δὲν φαίνεται μὲν περισωθέν, προήρχετο ὁμως, ὡς ὑποτίθεται, ἐκ τῆς ἱστορικῆς τῆς Τριπολιτῆς οἰκογενείας τῶν Βαρβογλαίων ³, ἀνεσκολοπίσθη μετὰ πέντε ἄλλων κληρικῶν τὸ 1770, διότι αὐτὸς καὶ οἱ προύχοντες ἦσαν ἐκ τῶν πρωτίστων συνωμοτῶν, ὅτε ἐφονεύθησαν τρεῖς χιλ. Ἑλλήνων ἐν Τριπόλει μετ' αὐτῶν ⁴.

Τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῶν Ἀμυκλῶν, κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, κατεῖχεν ἐπίσκοπος Κύριλλος. Ὁ Γ. Καραμᾶνος ⁵ ἐσφαλμένως ἀναγράφει, ὅτι ἐν Τριπόλει ἐφονεύθη ὁ Ἀμυκλῶν, ἐνῶ ἐφονεύθη ὁ Ὑδροπολιτῆς καὶ Ὡλένης. Εἶναι γνωστόν, ὅτι ὁ Ἀμυκλῶν Κύριλλος, μετὰ τῶν Ζαρνάτας Νεοφύτου Δεληγιάννη, ἐκ Λαγκαδίων, Μεθώνης Ἀνθίμου Καρακάλου, ἐκ Δημητσάνης, Χριστιανουπόλεως Δανιήλ, Κορίνθου Μακαρίου καὶ Ρέοντος καὶ Πραστοῦ Νεκταρίου, κατέφυγον, μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Ἀλβανῶν, εἰς Ζάκυνθον ⁶. Ἐνταῦθα οἱ Ἀμυκλῶν, Κορίνθου, Παλ. Πατρῶν καὶ Μεθώνης, ὑπογράφουσι τὴν 4 Σ/βρίου 1771 βεβαίωσιν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ συμβαινόντων, ἐπικαλούμενοι τὸ ἔλεος τῆς Αἰκατερίνης Β' ⁷. Μετὰ ταῦτα, ὁ Ἀμυκλῶν Κύριλλος διέρχεται ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, μετὰ τῶν Μονεμβασίας καὶ Λακεδαιμονίας, ἐπιβαίνοντες τεσσάρων Ρωσικῶν πλοίων μετ' ἄλλων προσφύγων ἐκ Πελοποννήσου, καὶ κατευθυνόμενοι εἰς Κριμαίαν ⁸.

1) Μὲ τὴν ἰδρυσιν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ὑδροπολιτῆς, κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὠρίσθη καὶ ἀρχιεπίσκοπος αὐτῆς ὁ ὁσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις κύρ Ἀνθίμος. Τὰ σχετικὰ ἐγγραφα (ἀναφορὰ Τριπολιτῶν, γράμμα Πατριάρχου Σαμουήλ) παρὰ *Περ. Γ. Ζερλέντη*, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 27—31.

2) *Αὐτόθι*, σελ. 16.

3) *Κ. Η. Μεντώρος*, ἐν «Μορεῶ» (ἐφημερίδι Τριπόλεως) 3-11-29.

4) *Ἀντ. Πετρίδης*, ἐν «Φιλίστορι», τόμ. Δ' (1865), σελ. 537-539. *Κ. Ν. Σάθα*, Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς. Ἀθήνησι 1869, σελ. 494. *Κ. Μ. Κούμα*, Ἱστορία τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων. Τόμ. Ι'. Ἐν Βιέννῃ, 1831, σελ. 244. *Τρ. Εὐαγγελίδου*, Ἱστορία τῆς Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐν Ἀθήναις 1894, σελ. 537. *II. Κοντογιάννη*, Οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν Α' ἐπὶ Αἰκατερίνης Β' Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον. Ἐν Ἀθήναις 1903, σελ. 178.

5) *Γ. Καραμάνου*, Τὰ Ἀρκαδικά, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν κα9' ἡμᾶς. Ἐν Τριπόλει 1900, σελ. 124.

6) *II. Κοντογιάννη*, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 407.

7) *Κ. Ν. Σάθας*, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 499, ὑπόσημ. 1.

8) *Ἀθ. Κομνηνοῦ - Ὑψηλάντου*, Μετὰ τὴν ἀλωσιν. Ἐν Κ/πόλει 1870, σελ. 547. *II. Κοντογιάννη*, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 407.

Μετὰ τῆς μητροπόλεως Χριστιανουπόλεως ἡ Τριπολιτζὰ ἀπαντᾷ ἡνωμένη καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1784. Ἐκ τῆς ἐνώσεως ταύτης ἐπεκράτησε φαίνεται ὁ μητροπολίτης ν' ἀποκαλεῖται Χριστιανουπόλεως καὶ Τριπολιτζᾶς, ὑπέρτιμος καὶ ἑξαρχος πάσης Ἀρκαδίας, δηλ. Ἀρκαδιᾶς, ὡς ἐκαλεῖτο κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἡ Κυπαρισσία, τῆς Ἀρκαδίας ὀνομαζομένης Μεσαρέας. Ὡς ἡ προσωδυμία αὕτη τοῦ Χριστιανουπόλεως καὶ Τριπολιτζᾶς, ὑπερτίμου καὶ ἑξάρχου πάσης Ἀρκαδίας, ὑποθέτομεν, ὅτι δὲν ἀφορᾷ εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, ἥτις τότε εἶχε πλὴν τῶν Ἀμυκλῶν καὶ ἄλλας ἐπισκοπὰς, τὴν Δημητσάνης—προαχθεῖσαν καὶ εἰς Ἀρχιεπισκοπὴν—Ἀκόβων¹, Βελιγόστιδος, καὶ εἴτινα ἄλλην, ἀλλὰ τὴν Κυπαρισσίαν, ἥτις καὶ κατὰ τὸν ἀγῶνα ἔτι ὑπὸ πάντων τῶν ἱστορικῶν τῆς Ἐπαναστάσεως Ἀρκαδία καλεῖται, καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς Ἀρκαδινοί, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Τριπολιτζιώτας, Καρυτινοὺς, Λεονταρίτας, Ἀγιοπετρίτας καὶ Πρασιώτας τῆς σημερινῆς Ἀρκαδίας.

Ἐκτοτε ἡ Τριπολιτζὰ, ἀποσπασθεῖσα τῆς Ὡλένης, ἡνώθη μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς Ἀμυκλῶν, ἀφ' ἧς ἀπεσπάσθη, ἀλλὰ μετὰ βραχείαν ὑπὸ τὸν Λακεδαιμονίαν παραμονὴν, καλούμενον καὶ τοῦτον μητροπολίτην Λακεδαιμονίας καὶ Τριπολιτζᾶς², ἡνώθη ἔτι 1804 καὶ αὖθις μετ' αὐτῆς, ὑπὸ Πατριάρχου Καλλινίκου Ε', τοῦ πρώην Ἀνδριανουπόλεως καὶ ὕστερον Νικαίας, ἀποτελέσασα τὴν ἐπισκοπὴν Ἀμυκλῶν καὶ Τριπολιτζᾶς.

Πρῶτος ἐπίσκοπος Ἀμυκλῶν καὶ Τριπολιτῶν ὑπῆρξεν ὁ καὶ πρότερον Ἀμυκλῶν Νικηφόρος, ὃν συναντῶμεν, διὰ γράμματος Πατριάρχου Νεοφύτου Ζ' (τὸ β' 1799—1801 ἐν τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ) ὀρισθέντα ἀπὸ 8 Ἀπριλίου 1799, μετὰ τοῦ Μητροπολίτου Ναυπλίου Ἰακώβου, διὰ τὴν σύναξιν τῶν ἐτησίων τῶν κατὰ τὴν Πελοπόννησον σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων³. Ὁ Νικηφόρος οὗτος, κατέχων πολὺ πρὸ τοῦ 1799 τὸν ἐπισκοπικὸν τῶν Ἀμυκλῶν θρόνον⁴, κατήγετο ἐκ Τριπόλεως, ἐκ

1) Ἐσφαλμένως ὁ μακαρίτης Π. Γ. Ζερλέντης (ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 18-21) τοποθετεῖ τὴν Ἀκοβαν, παρὰ τὸν Ἀκοβον τοῦ τ. δήμου Φαλαισίας ἐν Μεγαλοπολίτιδι, ἀφοῦ εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ Ἀκοβα (ἀπὸ τοῦ ἔτους 1611 πατριαρχικὴ ἑξαρχία καὶ πρὸ αὐτῆς κάστρον ἰσχυρόν), κεῖται ἐν Γορτυνίᾳ, καὶ δὴ παρὰ τὸ χωρίον Βυζίτσι τοῦ τ. δήμου Τροπαίων. Τὸ κάστρον τῆς Ἀκοβας τὸ «φοβερόν» (Χρονικὸν τοῦ Μορέως, στ. 1832) ὁ λαὸς σήμερον ἀποκαλεῖ «κάστρο τῆς Μονοβύζας». Πρβλ. *Τ. Χ. Κανδηλῶρον*, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 50—51.

2) Περ. Γ. Ζερλέντης, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 17, ἐνθα καὶ ἀρχαιοτέρα βιβλιογραφία.

3) Ἀπόκειται τὸ γράμμα ἐν ἀντιγράφῳ, ἴσῳ τῷ πρωτοτύπῳ, συνερραμμένον μετὰ τοῦ κώδικος τῆς μνημονευθείσης μονῆς τοῦ Προδρόμου, ἐν Γορτυνίᾳ.

4) Πρβλ. Περ. Γ. Ζερλέντην, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 17, παραλαβόντα ἐκ τῶν τοῦ Σπ. Π. Λάμπρου, ἐν «Νέῳ Ἑλληνομνήμονι», τόμ. Ε', (1908), σελ. 91—96. Πλησίον τοῦ Νικηφόρου, ἐφ' ἱκανόν, ὡς βοηθὸς αὐτοῦ, παρέμεινεν ὁ Ἀνδρούσης Ἰωσήφ, μέχρι τῆς χειροτονίας του εἰς ἐπίσκοπον (ἐκ Τριπόλεως κατήγετο καὶ οὗτος) πρβλ. καὶ *Χρυσόστομον Παπαδόπουλον*, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1920, σελ. 25.

τῆς οἰκογενείας τῶν Κουγιάδων, καὶ ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Σωτήρου Κουγιά, τοῦ γνωστοῦ φιλοτούρκου τῶν χρόνων τῆς Ἐπαναστάσεως. Περί τοῦ πατρὸς τῶν Κουγιάδων τούτων, Νικηφόρου καὶ Σωτήρου, περιεσώθη εἰς τὸ στόμα τοῦ Ἀρκαδικοῦ λαοῦ, χαρακτηριστικὸν δίστιχον:

Ἀνάθεμά τον τὸν Κουγιά, πού ἔχει τὰ δυὸ καλὰ παιδιά,
τὸ ἵνα τρώει τοὺς ζωντανούς, τ' ἄλλο τοὺς πεθαμένους ¹.

Ἄς σημειωθῇ ἀκόμη, ὅτι ὁ Ἀμυκλῶν Νικηφόρος διετήρησε τὴν παλαιὰν τῆς Τριπόλεως Σχολήν, τὴν ἀρχαιότεραν καὶ μόνην ἐν Πελοποννήσῳ², λειτουργοῦσαν πρὸ τῆς ιδρύσεως τῆς ἐν Δημητσάνῃ Μεγάλῃς Σχολῆς, συντηρουμένην δὲ δι' εἰσφορῶν τῶν περὶ τὴν Τρίπολιν μονῶν ³.

Διὰ τοῦ Πατριαρχικοῦ σιγιλλίου τοῦ Καλλινίκου ⁴, δι' οὗ ἠνώθη τελικῶς ἡ Ὑδροπολιτὶς μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς Ἀμυκλῶν, καθωρίσθη ἡ ἀφαίρεσις 25 πουγγίων ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Λακεδαιμονίας, καὶ ἡ προσθήκη τούτων τῇ ἐπισκοπῇ Ἀμυκλῶν. Κατὰ τὴν ἐννοιαν τοῦ ἐν λόγῳ σιγιλλίου, ἐστάλησαν αἱ ἀπαιτούμεναι ἐπιστολαί, πρὸς τε τὸν Ἅγιον Λακεδαιμονίας, τὸν Ἀμυκλῶν καὶ Ὑδροπολιτὶς, καὶ πρὸς τοὺς ἐν Τριπόλει Χριστιανούς ⁵.

Τὴν πρὸς τοὺς Τριπολίτας ταύτην πατριαρχικὴν ἐπιστολήν, ἐναποκειμένην ἤδη ἐξ ἡμετέρας δωρεᾶς ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Δημητσάνης—ἀνέκδοτον, καθ' ὅσον γνωρίζομεν—ἐκδίδομεν κατωτέρω, ὁρμώμενοι ἐκ τῆς γνώμης, ὅτι διὰ πλείστους λόγους πρέπει τὰ πατριαρχικά ἔγγραφα νὰ παρέχωνται εἰς τὴν δημοσιότητα ⁶.

1) Διὰ τοῦ «τρώει τοὺς ζωντανούς» ὑπονοεῖται ὁ Σωτήρος Κουγιάς, τὸν ὁποῖον ἐξεώρει πολὺ ὑποπτον ὁ λαός, διὰ τὰς μυστικὰς μετὰ τῶν Τούρκων σχέσεις του. Τοῦτον, κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τριπόλεως, ἀπανθρώπως ἐφόνευσεν ὁ Γιαννάκης Δαγρὲς (*Φωτίου Χρυσανθοπούλου ἢ Φωτάκου*, Ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐκδ. Στ. Ἀνδροπούλου. Τόμ. Β'. Ἐν Ἀθήναις 1899, σελ. 252—256). Διὰ δὲ τοῦ «τρώει τοὺς πεθαμένους», πρόδηλον εἶναι, ὅτι ὑπονοεῖται ὁ Νικηφόρος. Περί τούτων πρβλ. καὶ *Δημ. Ἰ. Ἀθανασιάδην*, ἐν ἐφημερίδι Τριπόλεως «Ἀρκαδικὸς Τύπος», 22 Μαΐου 1938.

2) *Εὐθ. Καστόρη*, Περί τῆς ἐν Δημητσάνῃ Ἑλληνικῆς Σχολῆς καὶ περὶ τῶν καθιδρυτῶν καὶ τῶν πρώτων αὐτῆς διδασκάλων. Ἐν Ἀθήναις 1847, σελ. 6-7.

3) *Δημ. Ἰ. Ἀθανασιάδης*, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 2.

4) Εὐρηται παρὰ *Β. Α. Μυστακίδη*, Ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ Κουρούτσεσμε, περιοδικὸν «Παρνασσός», τόμ. ΙΑ' (1887) σελ. 537—542 καὶ παρὰ *Π. Γ. Ζερλέντη*, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 31—36.

5) *Β. Α. Μυστακίδης*, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 542. (Αἱ παραπομπαὶ ἐγένοντο εἰς τὸ περιοδικὸν «Παρνασσός», ὅπου τὸ πρῶτον ἐδημοσιεύθη ἡ περισπούδαστος περὶ Κουρούτσεσμε πραγματεία, ἡ τὸ 1888 ἐκδοθεῖσα καὶ ἰδιαιτέρως εἰς βιβλίον).

6) Ἐπὶ χάρτου, φέροντος ἐσωτερικὰς ὑδατίνας γραμμάς, μήκους 0,722 καὶ πλάτους 0,485 μ. Τὸ κείμενον καταλαμβάνει 0,48×0,34 μ. τοῦ ὅλου χειρογράφου. Τὸ ἔγγραφον εἶναι καλῶς γεγραμμένον, εὐανάγνωστον, ἀπληλαγμένον ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων. Τὰ ἀρχικὰ τῶν κυρίων ὀνομάτων καὶ τὰ μετὰ τὰς στίξεις ἐθέσαμεν κεφαλαῖα.

«Καλλίνικος ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως
Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

- Ἐντιμότατοι κληρικοὶ τῆς κατὰ τὴν Πελοπόννησον Πατριαρχικῆς ἡμῶν ἐξαρχίας τῆς Τριπολιτζᾶς, καὶ εὐλαβέστατοι Ἱερεῖς, καὶ ὁσιώ-
5 τατοι Ἱερομόναχοι, καὶ τίμιοι προεστῶτες, καὶ χρήσιμοι γέροντες, καὶ πρόκριτοι, καὶ λοιποὶ ἀπαξάπαντες εὐλογημένοι χριστιανοὶ τῆς ἐξαρχίας ταύτης, τέκνα ἐν κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάρις εἴη ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχή, εὐλογία καὶ συγχώρησις. Εἰ καὶ πρὸ καιροῦ, ἐν τῇ μεταθέσει, καὶ τῷ προβιβασμῷ τοῦ ἀρχιερατεύσαντος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λακεδαιμονίας κύρ Δανιὴλ εἰς τὸν θρόνον τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Νικαίας καὶ τῇ διὰ κανονικῶν ψήφων ἀποκαταστάσει ἐν τῇ αὐτῇ Ἐπαρχίᾳ τοῦ ἤδη Ἱερωτάτου μητροπολίτου Λακεδαιμονίας, συναδελφοῦ ἡμῶν ἀγαπητοῦ κύρ Χρυσάνθου, ἐπειδὴ προυτέθη λόγος κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐνώπιον τῆς ἡμῶν
10 μετριότητος συνοδικῶς προκαθημένης παρὰ τινων τῶν ἐνταῦθα προκρίτων προβαλλομένων λόγους διαφόρους καὶ προβλήματα ὥσει ἀναγκαῖα περὶ τῆς ἐνώσεως τῆς Πατριαρχικῆς ἡμῶν ταύτης ἐξαρχίας τῆς Τριπολιτζᾶς μετὰ τῆς ἀγιωτάτης ἐκείνης Λακεδαιμονίας ἡνώθη αὕτη κατὰ τὰ γενόμενα προβλήματα, καὶ τὰς ἐνθέριμους παρακλήσεις, καὶ διωρί-
20 σθη ἡ ἐκείνου Ἱερότης, οὐ μόνον δι' ἐκκλησιαστικῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ βασιλικῶν Θεσπισμάτων νὰ ἐπισκέπτεται ὑμᾶς ἀρχιερατικῶς, καὶ νὰ εὐλογῇ, καὶ νὰ ἀγιάζῃ, καὶ νὰ ποιμαίνῃ Θεαρέστως, καὶ εἰρηνικῶς, ἀλλ' ὅμως κατὰ τὸν ὁρθὸν σκοπὸν τῆς ἐκκλησίας, καὶ τὰ προβλήματα τῶν ἐνθέριμως τηνικαῦτα μεσιτευσάντων οὐκ ἀπέβησαν τὰ πράγματα, ἐπειδὴ
25 οὔτε ἡ ἐκείνου Ἱερότης ἡδυνήθη κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν αὐτοῦ νὰ ἐξοικονομήσῃ πνευματικῶς ὑμᾶς, οὐδὲ νὰ διοικήσῃ ἀξιοπρεπῶς καὶ τὰ τῆς ἐξαρχίας ταύτης, καθὼς καὶ μόνος ἐγγράφως πολλὰκις ἐδήλωσε πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, οὐδὲ ὑμεῖς ἐλάβετε ἡσυχίαν, καὶ ἄνεσιν ἐν ὅλῳ τῷ διαστήματι τοῦ παρελθόντος τούτου καιροῦ, ὃν τρόπον ἐδήλωσατε
30 ἅπαξ, καὶ δις πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν διὰ κοινῶν ἐνυπογράφων ὑμῶν ἀναφορῶν προβαλλόμενοι τὰς συμβαινούσας ὁσημέραι μεταξὺ ὑμῶν ταραχάς, ἀλληλομαχίας τε καὶ σκάνδαλα, καὶ ζημίας. Ὅθεν ἡ Ἐκκλησία προνοοῦσα ἀείποτε τῶν κοινῶν συμφερόντων καὶ τῆς ἀνέσεως πάντων τῶν πνευματικῶν αὐτῆς τέκνων, καὶ τῆς ἐν ἡσυχίᾳ ἀσφαλείας καὶ
35 ὑμῶν τῶν ἐν αὐτῇ τῇ Τριπολιτζᾷ κατοίκων, καὶ βουλομένη τὸ εὐκατάστατον, καὶ μόνιμον καὶ εἰρηνικόν, ἐγνώ μεταρρυθμίσαι αὐτήν, καὶ κατὰ τὰς ἐνθέριμους κοινὰς ὑμῶν παρακλήσεις, ἀποκαταστήσαι αὐτὴν ὡς τὸ πρῶτον τῇ ἐπωνυμίᾳ τῆς πατριαρχικῆς ἐξαρχίας, ὥστε λέγεσθαι μὲν πατριαρχικὴν ἐξαρχίαν, εἶναι δὲ ἀείποτε συνηνωμένην τῇ ἀγιωτάτῃ
40 ἐπισκοπῇ Ἀμυκλῶν, κατὰ τὴν περίληψιν τοῦ ἐκδοθέντος ἤδη πατριαρχικοῦ ἡμῶν, καὶ συνοδικοῦ σιγγιλλιώδους ἐν μεμβράναις ἐπικυρωτικοῦ τῆς ἀχωρίστου ἐνώσεως αὐτῆς καὶ τῆς ἀρχιερατικῆς διοικήσεως γράμ-

ματος, περιέχοντος, κατὰ πλάτος τὰς εὐλόγους αἰτίας, καὶ τὴν τῆς
 ἐκκλησίας οἰκονομίαν τὴν γενομένην περὶ τῶν αὐλικῶν αὐτῆς χρεῶν·
 ὅθεν διὰ τὰ διαβεβαιώσωμεν τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ πληροφορήσω- 45
 μεν πάντας ὑμᾶς τὰ οὕτω κατ' ἐπιείκειαν καὶ ἐκκλησιαστικὴν πρόνοιαν,
 γεγονότα εἰς ἀναίρεσιν τῶν προλαβόντως γενομένων, ἔγνωμεν ἐκδοῦ-
 ναι τὸ παρὸν ἐκκλησιαστικὸν ἡμῶν γράμμα. Τούτου χάριν καὶ γρά-
 φοντες συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων, καὶ
 ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν, καὶ συλ- 50
 λειτουργῶν εὐχόμεθα, καὶ εὐλογοῦμεν πάντας ὑμᾶς πατρικῶς ἱερω-
 μένους, καὶ λαϊκοὺς, μικροὺς καὶ μεγάλους, νέους καὶ γέροντας, ἄνδρας
 τε καὶ γυναῖκας καὶ πληροφοροῦμεν τὴν ἔνωσιν τῆς πατριαρχικῆς
 ἡμῶν ταύτης ἐξαρχίας τῆς Τριπολιτζᾶς μετὰ τῆς ἀγιωτάτης ἐπι- 55
 σκοπῆς Ἀμυκλῶν ὥστε λέγεσθαι μὲν αὐτήν, ὡς τὸ πρῶτον Πατριαρ-
 χικὴν ἐξαρχίαν, εἶναι δὲ συνηνωμένην μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς Ἀμυκλῶν
 ἀναφαιρέτως, καὶ ἀναποσπᾶστως εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα, διεξάγεσθαι
 τε καὶ οἰκονομεῖσθαι ἀρχιερατικῶς παρὰ τοῦ ἁγίου Θεοφιλεστάτου ἐπι-
 σκόπου Ἀμυκλῶν, καὶ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, ὡς ἀναιρεθέντων, καὶ ἀκυ-
 ρωθέντων τῶν προλαβόντως γενομένων Ἐκκλησιαστικῶν γραμμάτων, 60
 καὶ βασιλικῶν Θεσπισμάτων τῶν περὶ τῆς ἐνώσεως αὐτῆς μετὰ τῆς
 ἀγιωτάτης μητροπόλεως Λακεδαιμονίας, Ἐντελλόμεθα, καὶ παραγ-
 γέλλομεν πᾶσιν ἡμῖν Ἐκκλησιαστικῶς, ὅπως γινώσκοντες ἀπὸ τοῦδε
 καὶ εἰς τὸ ἕξῃς τὸν εἰρημένον Θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον Ἀμυκλῶν ἐν
 ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸν ἡμῶν ἀδελφόν, καὶ συλλειτουργὸν κύρ Νι- 65
 κηφόρον ἀρχιερέα ὑμῶν, καὶ πνευματικὸν προστάτην, καὶ διωρισμένον
 παρὰ τῆς ἐκκλησίας ἐν πληρεξουσιότητι ἐπὶ τῷ διοικεῖν καὶ τὰ τῆς
 ἐξαρχίας ταύτης, καθὼς καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα διαδόχους αὐτοῦ, καὶ ποι-
 μαίνειν ὑμᾶς πνευματικῶς ἐν ὁσιότητι, καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ ἀληθείᾳ,
 κατὰ τὸν τύπον τοῦ ἀρχιερατικοῦ Ἐπαγγέλματος, τιμᾶτε καὶ ἀγαπᾶτε, 70
 καὶ εὐλαβεῖσθε, καὶ πείθεσθε καὶ ὑποτάσσεσθε κατὰ τὸ πρέπον, νόμιμόν
 τε καὶ δίκαιον, προσφέροντες διὰ παντὸς τὸ ὀφειλόμενον σέβας, καὶ
 τὴν εὐλάβειαν πρὸς τὸν ἀρχιερατικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα, περιποιού-
 μενοι ὡς ἀρχιερέα ἔντιμον, καὶ γηραιόν, καὶ πρόσωπον τῆς Ἐκκλη- 75
 σίας συνεπιφερόμενον καὶ γὰρ ἔχει εὐλογεῖν ὑμᾶς, καὶ ἀγιάζειν ἀρχιε-
 ρατικῶς καὶ ποιεῖν πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ λειτουργήματα, καὶ τὴν χει-
 ροτονίαν μετὰ πάσης τῆς κανονικῆς παρατηρήσεως, καὶ διδάσκειν, καὶ
 νοουθετεῖν τὰ πρὸς σωτηρίαν συντείνοντα, ὡς γνωστὸς ὑμῖν, καὶ πλη-
 σιόχωρος, ἀποκαθιστᾶν δὲ ἐπὶ Ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ ἐπιτρόπους αὐτοῦ ὅπου
 δεῖ ἐν τοῖς μέρεσι τῆς ἐξαρχίας ταύτης, ὅπως δι' αὐτῶν οἰκονομῶνται, 80
 καὶ διευθετῶνται αἱ ἐμπίπτουσαι ἐκκλησιαστικαὶ ὑποθέσεις, καὶ λαμβάνωσι
 κατὰ τὸ εὐθές, καὶ νόμιμον παρὰ τῆς αὐτοῦ Θεοφιλίας τὸ
 προσήκον πέρας. Ὑμεῖς οὖν ὀφείλετε ὡς πνευματικὰ αὐτοῦ τέκνα γι-
 νώσκοντες αὐτὸν γνήσιον, νόμιμον, καὶ κανονικὸν ἀρχιερέα, καὶ πνευ-

- 85 ματικὸν προστάτην νὰ προσφέρετε πρὸς τὴν ἀρχιερωσύνην αὐτοῦ πάντα τὰ ἀνέκαθεν εἰθισμένα, καὶ διωρισμένα Ἑκκλησιαστικὰ εἰσοδήματα, καὶ δικαιώματα, κύρια καὶ τυχερά, σιτίαν δηλονότι, πανηγύρεις, δίσκους, συνοικέσια, ἐμβατικά, φιλότιμα καὶ εἴ τι ἄλλο σύνηδες τῷ τόπῳ, καὶ νὰ ἀποδίδητε ταῦτα πάντα σὺν καὶ ἀνελλιπῇ μετὰ πάσης εὐγνωμοσύνης, καὶ ἐτοιμότητος, ὅτι ἡ αὐτοῦ Θεοφιλία κατὰ κοινὴν, καὶ συνοδικὴν συναίνεσιν, καὶ εὐθύδικον ἀπόφασιν ἀνεδέξατο, ὡς εἴρηται, τὸ αὐλικὸν χρέος τῆς πατριαρχικῆς ταύτης ἐξαρχίας, καὶ ἐκ τούτων ἔχει νὰ πληρώνη κατ' ἔτος τὰ δεδουλευμένα διάφορα τοῖς δανεισταῖς, καὶ νὰ ἀπολογῇται ἐτησίως τὸ ἄφευκτον βασιλικὸν μηρίον εἰς τὸ κοινὸν τῆς
- 95 καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἑκκλησίας καὶ τὸ ἀνέκαθεν διωρισμένον ἐξαρχικὸν ἐτήσιον, καὶ νὰ οἰκονομῇ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐξαρχίας ταύτης. Καὶ οὕτω διὰ τῆς συνδρομῆς ὑμῶν, καὶ βοηθείας γενόμενος ἐν ἀνέσει κατὰ τὸν κοινὸν ὑμῶν πόθον, νὰ σᾶς ποιμαίνῃ ἐν εὐθύτητι, καὶ ὡς εὐαγγελικὸς ποιμὴν νὰ εὐχῇται ἀδιαλείπτως πρὸς Θεὸν ὑπὲρ ὑγείας ὑμῶν καὶ ψυχικῆς σωτηρίας, προκοπῆς τε καὶ ἐπιδόσεως, καὶ εἰς τὰ πρόσω αὐξήσεως, οὗ τὰς ἐνθέριμους δεήσεις δεχόμενος αὐτὸς ὁ φιλάνθρωπος κύριος ἀντικαταπέμψαι πᾶσιν ὑμῖν πλούσια τὰ ἔλεῃ αὐτοῦ, καὶ τὴν εὐλογίαν Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ, αὐξάνων καὶ πληθύνων τὰ κτήματα καὶ ὑπάρχοντά σας καὶ τέλος καταξιῶν οὐ μόνον τῶν ἐπὶ γῆς, ἀλλὰ
- 100 καὶ τῶν οὐρανίων αὐτοῦ ἀγαθῶν, κληρονόμους ἀποκαθιστάμενος τῆς ἀθανάτου αὐτοῦ βασιλείας καὶ αἰωνίου μακαριότητος. Ταῦτα λοιπὸν πληροφορούμενοι εἰρηνεύετε τοῦ λοιποῦ ἐν ἑαυτοῖς, καὶ πρὸς πάντας, εὐφραίνόμενοι πνευματικῶς ὅτι ἡξιώθητε κατὰ τὰς κοινὰς σας παρακλήσεις τῶν ποθουμένων κατὰ φιλανθρωπίαν καὶ ἐπιείκειαν τῆς Ἑκκλησίας,
- 110 ἧς ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν: ᾠδὲ.

Ἐν μηνὶ Ἀπριλλίῳ, Ἰνδικτιῶνος ζη'

† Ὁ Ἐφέσου Διονύσιος † Ὁ Ἡρακλείας Μελέτιος † Ὁ Κυζίκου Ἰωακείμ † ὁ Νικομηδείας Ἀθανάσιος, † ὁ Δέρκων Γρηγόριος, † ὁ Προύσης Ἀνθιμος † ὁ Λαρίσσης Ραφαήλ, † ὁ Ἀγκύρας Ἰωαννίκιος.

Ἡ ἐπισκοπὴ Ἀμυκλῶν καὶ Τριπολιτζᾶς, ἀπὸ τοῦ Μαΐου 1817, προήχθη εἰς μητρόπολιν, διὰ τὴν ἐν Τριπολιτζᾷ, πλὴν τῶν ἄλλων, «ἐκλαμπρον ἡγεμονικὴν καθέδραν». Εἰς τὸν μητροπολιτικὸν τοῦτον θρόνον, τοῦ Νικηφόρου ἐκμετρήσαντος τὸ ζῆν, ἀνῆλθεν ὁ προεστὼς τῆς ἐν Ὑψωμαθίοις ἱερᾶς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ ὁσιώτατος ἐν Ἱερομονάχοις κύρ Διονύσιος¹. Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1819, καθαιρεθέντος τοῦ Διονυσίου, διότι ἐστεφάνωσε τὸν διάκονον τοῦ Πατριαρχείου Προκόπιον

1) Β. Α. Μυστακίδης, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 526, 542. Περ. Γ. Ζερλέντης, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 20, 36—37.

Καρυτζιώτην, ἐξ Ἀστροῦς, τὸν μητροπολιτικὸν αὐτοῦ θρόνον ἐν Τριπολιτζᾷ κατέλαβεν ὁ ἐκ Δημητσάνης Δανιὴλ Παναγιωτόπουλος ¹, ἐπίσκοπος Ἀκόβων, ἐνωθείσης τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ μετὰ τῆς μητροπόλεως Ἀμυκλῶν καὶ Τριπολιτζᾶς.

Ἡ Μητρόπολις αὕτη διετηρήθη μέχρι τοῦ ἔτους 1833· μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος αὐτοκεφάλου, ὠνομάσθη Μητρόπολις Μαντινείας καὶ Μεγαλοπόλεως, διατηρουμένων καὶ τῶν Γορτύνης (Δημητσάνης) καὶ Κυνουρίας (Ρέοντος καὶ Πραστοῦ). Βραδύτερον, ἐν ἔτει 1852, καθωρίσθησαν αἱ δύο μέχρι σήμερον διατηρούμεναι ἐν Ἀρκαδίᾳ ἐκκλησιαστικαὶ διοικήσεις, ἥτοι Μαντινείας καὶ Κυνουρίας ἀφ' ἑνὸς, Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως ἀφ' ἑτέρου.*

---

1) Περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἱκανὰ ἔγραψεν ὁ τέως Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως (νῦν Μεσσηνίας) *Πολύκαρπος Συνοδινός*, ἐν «Θεολογίᾳ» τόμ. Ζ' (1929) σελ. 124—138. Πρβλ. καὶ *Ἰωσήφ Ζαφειροπούλου*, Οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ προύχοντες ἐντὸς τῆς ἐν Τριπόλει φυλακῆς ἐν ἔτει 1821, ἔκδ. β' ὑπὸ Ν. Ἀ. Κανδρῆ. Ἐν Ἀθήναις 1890, σελ. 1 κ. ἐ. Πάντες οἱ ἱστορικοὶ τῆς Ἐπαναστάσεως εὐφήμως καὶ συχνάκις μνημονεύουσι τὸν Τριπολιτζᾶς Δανιὴλ Παναγιωτόπουλον.

* (Προσθήκη κατὰ τὴν τυπογραφικὴν διόρθωσιν). Εἰς τὴν ἀνωτέρω παρατεθειμένην βιβλιογραφίαν περὶ τῆς ἐκκλησίας Ἀμυκλῶν πρόσθετε καὶ Νίκος Α. Βέης (Βέης), *Beiträge zur kirchlichen Geographie Griechenlands im Mittelalter und in der neueren Zeit* [S. A. aus „Oriens Christianus“ II Serie, Bd. IV]. Ἐν Λειψίᾳ 1915, σελ. 261 κ. ἐ., 267 κ. ἐ., ὅπου καὶ ἀρχαιοτέρα βιβλιογραφία.